

Vergaderjaar 1988–1989

20 890

Wijziging van het Burgerlijk Wetboek en van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen (gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het terrein van de bovenwettelijke sociale zekerheid)

Nr. 4

VOORLOPIG VERSLAG

Vastgesteld 1 maart 1989

De vaste Commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid¹, belast met het voorbereidend onderzoek, brengt van haar voorlopige bevindingen als volgt verslag uit.

1. Algemeen

De leden van de C.D.A.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het voorliggende wetsvoorstel. Zij constateerden dat de opvattingen omtrent de reikwijdte van de zogenaamde vierde richtlijn zich in de loop der tijd aanzienlijk hadden ontwikkeld. Onder invloed van de jurisprudentie van het Europese Hof (onder andere EG-Hof 31 maart 1981, JUR 1981, blz. 911 Jenkins/Kingsgate en EG-Hof 13 mei 1986, PB Nr. C145/8 Bilka-Kaufhaus/Weber) zijn onderwerpen als (aanvullende) pensioenregelingen meer en meer gekwalificeerd als arbeidsvoorwaarden waardoor zij rechtstreeks vallen onder het EG Verdrag (artikel 119) en onder de werking van de tweede richtlijn en dus artikel 1637ij BW. Als gevolg van deze uitleg zou de vierde richtlijn nog «slechts» bijzondere betekenis hebben voor aanvullende regelingen inzake sociale zekerheid die gelden voor zelfstandigen met inbegrip van de beoefenaren van een vrij beroep. Deze leden konden zich echter niet aan de indruk onttrekken dat de vierde richtlijn en dus dit wetsvoorstel toch ook nog van aanvullend belang was voor bovenwettelijke sociale zekerheidsrechten van werknemers in dienstverband. Zij dachten daarbij aan de kring van aangesprokenen en de overgangstermijnen. Als uitvloeisel van de vierde richtlijn moeten ook bepalingen worden geïntroduceerd die zich richten tot anderen dan werkgevers of overheid. Bij voorbeeld tot pensioenverzekeraars. Tevens als uitvloeisel van de vierde richtlijn kunnen overgangstermijnen in acht worden genomen, waardoor bij voorbeeld pensioenverzekeraars tot 1993 de tijd kunnen krijgen om hun voorwaarden aan te passen aan het beginsel van de gelijke behandeling. Tegen de achtergrond van deze gedachte vroegen de leden van de C.D.A.-fractie de bewindslieden of het voor bij voorbeeld de werking overgangstermijnen verschil maakt of de bovenwettelijke voorziening geacht wordt te vallen onder de werking van artikel 119 EG Verdrag en/of de tweede richtlijn, zoals het geval lijkt te zijn met de pensioen-

¹ Samenstelling:

Leden: Nypels (D66), Weijers (CDA), Beckers-de Bruijn (PPR), Spieker (PvdA), Moor (PvdA), Gerritse (CDA), Buurmeijer (PvdA), ondervoorzitter, Rempt-Halmmans de Jongh (VVD), Groenman (D66), Wolters (CDA), voorzitter, Oomen-Ruijten (CDA), Ter Veld (PvdA), Van Nieuwenhoven (PvdA), Linschoten (VVD), Alders (PvdA), Kamp (VVD), Nijhuis (VVD), Leijne (PvdA), Doelman-Pel (CDA), G. Terpstra (CDA), Van Gelder (PvdA), De Leeuw (CDA), Biesheuvel (CDA).

Plv. leden: Tommel (D66), Baas-Jansen (CDA), Van Es (PSP), Worrell (PvdA), Kok (PvdA), Van Iersel (CDA), Hageman (PvdA), Korhals (VVD), Engwirda (D66), B. de Vries (CDA), De Kok (CDA), Van der Vlies (SGP), Melkert (PvdA), De Grave (VVD), Wöltgens (PvdA), Franssen (VVD), Schutte (GPV), Knol (PvdA), Paulis (CDA), Soutendijk-van Appeldoorn (CDA), Vliegenthart (PvdA), Tuinstra (CDA), Leerling (RPF).

voorzieningen voor wat betreft de rechten en plichten van werkgevers dan wel onder de vierde richtlijn zoals dat het geval lijkt te zijn voor wat de rechten en plichten van de pensioenfondsen aangaat.

Nu de bewindslieden te kennen geven dat niet ontkend kan worden dat er sprake is van een niet geheel duidelijke situatie en dat de vraag rijst of het voorgestelde tijdspad zich verdraagt met de jurisprudentie vroegen de leden van de C.D.A.-fractie of geen pogingen hadden kunnen worden ondernomen om die onduidelijkheden weg te nemen en geheel en ruimhartig recht te doen aan de jurisprudentie. Deze leden onderschreven volledig het belang van een geleidelijke tenuitvoerlegging teneinde de noodzakelijke aanpassingen op een verantwoorde wijze door te kunnen voeren maar zij vreesden dat die geleidelijkheid op bepaalde onderdelen niet meer mogelijk zou zijn als gevolg van de jurisprudentie en dat betrokkenen (werkgevers en pensioenverzekeraars) dan geconfronteerd zouden kunnen worden met situaties waarop zij in het geheel niet zouden zijn voorbereid. Sterker nog waarvan zij zullen stellen er niet mee te hebben hoeven rekenen in verband met de indruk gewekt door de wetgever. De leden van de C.D.A.-fractie vreesden dat wellicht dan de overheid aansprakelijk zou worden gesteld voor ten onrechte gewekte verwachtingen.

Voor een goed inzicht in de juridische stand van zaken zouden de leden behorend tot de C.D.A.-fractie derhalve graag een totaal-overzicht ontvangen van op bovenwettelijke sociale zekerheidsrechten toepasselijke bepalingen (inclusief de overgangstermijnen) die gelijke behandeling van mannen en vrouwen doorschrijven.

Het deed de leden van de C.D.A.-fractie goed dat de bewindslieden erkennen dat voor een verbetering van de positie van de vrouw op het terrein van de aanvullende pensioenen naast de tenuitvoerlegging van de vierde richtlijn nog meer activiteiten geboden zijn.

Juist met het oog op de beginselen die aan het emancipatiebeleid ten grondslag liggen, te weten «economische zelfstandigheid voor de generatie meisjes die in 1990 achttien jaar zijn» wordt het belang van die verbetering extra klemmend. Vanaf dit moment zou er eigenlijk voor deze categorie sprake moeten zijn van gelijke behandeling bij de pensioenopbouw. In de eerste plaats zou dat het geval moeten zijn omdat zij geconfronteerd worden met verdergaande plichten tot economische zelfstandigheid dan de generaties tot nu toe, en in de tweede plaats om te voorkomen dat bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd deze groep niet in een pensioengat valt. De leden van de C.D.A.-fractie vroegen de bewindslieden of zij deze visie deelden en op welke wijze deze wetenschap tot uiting is gekomen in het onderhavige wetsvoorstel en het overige beleid met betrekking tot de pensioenpositie van deze generatie vrouwen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het voorliggende wetsvoorstel.

De gelijke behandeling in de sociale zekerheid heeft de afgelopen maanden de gemoederen in beweging gehouden. De uitspraken van de Centrale Raad van Beroep met betrekking tot zowel de AAW als de AWW maken duidelijk dat ook op het terrein van de wettelijke sociale zekerheid op een aantal punten nog niet aan het uitgangspunt van de gelijke behandeling is voldaan.

Achterliggend probleem blijkt daarvoor steeds te zijn enerzijds de interpretatie van gelijke gevallen in relatie tot artikel 26 van het Bupoverdrag, anderzijds de wijze van omgaan met het begrip «indirecte discriminatie».

Zoals nog onlangs is herhaald (memorie van antwoord wetsvoorstel 20 595 blz. 66/67) zal op korte termijn advies worden gevraagd aan de SER, de SVR en de ER inzake de mogelijke gevolgen van het Bupo-

verdrag alsmede met de Kamer in overleg worden getreden over een systematisch onderzoek naar mogelijke discriminatoire bepalingen in het sociale verzekeringsstelsel.

De leden van de P.v.d.A.-fractie constateerden dat beide voornemens destijds gerealiseerd hadden zullen worden in 1988. Zij vroegen op welke termijn beide voornemens wel gerealiseerd zullen zijn en wanneer het advies inzake het Bupo-verdrag de Kamer zou kunnen bereiken.

Concreet maakten deze leden zich zorgen over onder meer:

- de toeslagensystematiek in de AOW, waar de toeslagen ook worden toegekend, daar waar het niet gaat om de bescherming van het minimuminkomen;

- de korting wegens niet verzekerde jaren van de partner op de AOW, ontstaan in de periode voor 1985;

- de mogelijke discriminatie in de premiebetaling, die zal ontstaan wanneer de «Oortse wetsvoorstellen» tot wet zullen zijn verheven en, als gevolg van de overdracht van de basisaftrek, gehuwde mannen met een niet of nauwelijks verdienende partner een lagere premiebijdrage behoeven te betalen;

- uitwerking van de WWV voor getrouwde vrouwen, werkloos geworden vóór 24 december 1984.

Met betrekking tot dit laatste punt hadden deze leden graag meer informatie enerzijds over de mogelijke voortgang met betrekking het beroep in het belang der wet dat de staatssecretaris zelf meende in te moeten stellen. Anderzijds met betrekking tot de ontwikkelingen rondom de infractie procedure ingesteld door de commissie.

De leden van de P.v.d.A.-fractie meenden dat opheffing van ongelijke behandeling in de bovenwettelijke sociale zekerheidsregelingen vereisten dat in de wettelijke sociale zekerheidsregelingen van gelijke behandeling sprake zou zijn. Een gelijk uitgangspunt namen deze leden in waar het ging om de nog steeds bestaande ongelijkheid in de sfeer van het primaire c.a.o.-inkomen. Ondanks het verbod op ongelijke beloning kwam ongelijke behandeling op dit terrein nog steeds voor, zoals bleek uit de rapportage van de DCA.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen of de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep met betrekking tot de AWW op grond van het Bupo-verdrag niet betekende dat de geleidelijkheid bij de uitvoering van de gelijke behandeling, daar waar het door EG-richtlijn nog niet verplicht is gesteld, in de werkelijkheid tot zeer grote problemen aanleiding zal geven. Zoals ook in notitie 20 453 nr. 2 (ad 1 ad a) wordt gesteld is thans wellicht al de situatie aangebroken dat, waar de AWW nu uit moet gaan van formele gelijkheid, het realiseren van een nabestaanden regeling ook nu al moet zijn geregeld. Zou overigens een zelfde onmogelijkheid met betrekking tot de geleidelijkheid niet gelden daar waar het gaat om de gelijke behandeling van ongehuwde samenwonenden aan gehuwden? Het grote belang van een verantwoorde wijze van aanpassing werd door deze leden niet ontkend, maar zoals ook uit de overwegingen bij de AWW bleek, kan dit niet gehanteerd worden voor het te laat realiseren van het beginsel van non-discriminatie, waar vanaf 1979 in feite, door de tekening van het Bupo-verdrag, de gelijke behandeling al 10 jaar had moeten zijn gerealiseerd. Dit temeer waar – zie notitie 20 453 nr. 6, blz. 6 – het kabinet zelf ook constateert dat, indien moet worden uitgegaan van rechtstreekse toepasselijkheid van artikel 26 van het Bupo-verdrag in de sfeer van de sociale zekerheidswetgeving, de fasering en uitwerking van de doorvoering van de gelijke behandelingsgedachte, zoals deze thans in EG-verband plaatsvindt, kan worden doorkruist.

Kan de Kamer kennisnemen van de gebruikelijke rapportage van de Secretaris-Generaal van de VN met betrekking tot de voortgang bij de uitvoering van het Bupo-verdrag en de wijze waarop het Nederlandse

standpunt met betrekking tot artikel 26 van het Bupo-verdrag – in relatie tot het Esoculverdrag – daar is ontvangen?

De leden van de V.V.D.-fractie hadden met belangstelling kennis genomen van het onderhavige wijzigingsvoorstel. Zij benadrukten het belang van een goede regeling voor aanvullende pensioenvoorzieningen gezien de toenemende vergrijzing in ons land.

Zij achtten het daarom van groot belang dat het kabinet de sociale partners oproept spoed te betrachten met aanpassing van de relevante voorzieningen in het licht van de vierde richtlijn.

In dit kader vroegen zij voorts of er reeds sprake is van enige ontwikkelingen aangaande de problematiek van de zogenaamde witte vlekken op het pensioengebied. Zij vroegen of de bewindslieden nog enige andere voorbeelden kunnen geven, dan in de memorie van toelichting genoemd, van aanvaardbare vormen van voorkeursbehandeling om de achterstandssituaties van vrouwen weg te kunnen nemen. Ten slotte merkten zij op het een goede zaak te vinden op de wijze van aanvullende pensioenvoorzieningen in een zeker inkomen te voorzien.

De leden van de fractie van D66 juichten de indiening van dit wetsvoorstel ter realisering van de vierde EG-richtlijn op het terrein van de aanvullende, bovenwettelijke sociale zekerheid met name voor de aanvullende pensioenen toe. Desalniettemin hadden deze leden vele vragen en opmerkingen met betrekking tot de wijze waarop in dit wetsvoorstel het principe van gelijke behandeling juridisch vorm wordt gegeven.

De leden van de fractie van de S.G.P. hadden kennis genomen van het wetsvoorstel met betrekking tot de gelijke behandeling van mannen en vrouwen op het terrein van de bovenwettelijke zekerheid. Zij hadden daarbij de nodige reserves. Enerzijds kunnen verplichtingen die vanuit het internationale recht tot ons komen niet genegeerd worden. Ook waren zij van mening dat gelijkwaardige arbeid beloond dient te worden. Daarentegen waren zij van mening dat het huidige emancipatorische streven naar gelijke behandeling leidt tot een uitholling van het traditionele gezinsleven. Niet de zorg voor elkaar, maar de zorg voor het eigen belang staan voorop. Daarbij wilden deze leden wijzen op de positie en betekenis van huwelijk en gezin in de mensenrechtenverdragen. Betekent dat niet dat huwelijk en gezin relevante gronden zijn op grond waarvan onderscheid gemaakt kan worden?

Het voorstel tot wetswijziging is gebaseerd op de vierde richtlijn van de EG op het gebied van gelijke behandeling. De eerste richtlijn beoogde gelijke beloning voor gelijkwaardige arbeid, de tweede richtlijn, gelijke toegang tot beroepen, beroepsopleidingen en arbeidsvoorwaarden, en de derde richtlijn met betrekking tot de gelijke behandeling in de sociale zekerheid van kracht geworden. De leden van de S.G.P.-fractie wilden van de regering een nadere afbakening van de terreinen waarop de vierde richtlijn van toepassing is. Immers veel bovenwettelijke regelingen op het gebied van de sociale zekerheid vallen al onder de tweede richtlijn. De aandacht richt zich daarom met name op de pensioenregelingen. Zijn er evenwel in Nederland geen andere regelingen waarop deze vierde richtlijn mogelijk van toepassing is? Zelfstandigen en beoefenaren van een beroep vallen daarentegen niet onder de tweede, maar wel onder de vierde richtlijn. Kan de minister meer concreet aangeven op welke terreinen voor deze groep als gevolg van de vierde richtlijn aanpassingen nodig zijn?

Het lid van de G.P.V.-fractie had met de strekking van de vierde richtlijn minder moeite dan met de strekking van de derde richtlijn.

Immers, thans gaat het om regelingen die dicht tegen de arbeidsvoorwaarden aanliggen, dan wel daarvan een onderdeel uitmaken. Gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de relatie werkgever-werknemer achtte dit lid een goede zaak. Bovendien valt steeds minder goed in te zien waarom sommige vrouwen soms lagere pensioenaanspraken hebben dan mannen, terwijl zij wel een vergelijkbare premieprestatie hebben geleverd. Ook doet zich steeds scherper voelen het gemis van een partnerpensioen voor een vrouwelijke werknemer. Zeker als er sprake is geweest van kostwinnerschap is hier sprake van een overduidelijke omissie.

Daartegenover staat dat de tenuitvoerlegging van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij bovenwettelijke uitkeringen geen gemakkelijke zaak is. Het kan bovendien een heel kostbare zaak zijn. In dit verband wilde dit lid opmerken zich indertijd zeer verwonderd te hebben over het antwoord op zijn vraag terzake in het schriftelijk overleg van december 1987. De kosten waren niet bekend, en de vraag daarnaar vond de regering irrelevant omdat het hier om een internationale verplichting gaat. Dit lid wees erop dat dit geen internationale verplichting is die als een soort «natuurramp» over ons heen is gekomen. De regering zat er zelf bij toen deze verplichting werd aangegaan, en had zich van de financiële consequenties daarvan moeten vergewissen. Is hier niet sprake van zeer lichtvaardig optreden? Hebben we met de derde richtlijn niet voldoende leergeld betaald, in die zin dat we verplichtingen zijn aangegaan waarvan we de gevolgen niet konden overzien? Met die ervaring had de regering naar het oordeel van dit lid wel wat prudenter mogen optreden.

2. Hoofdpijnen van het wetsvoorstel

De leden van de C.D.A.-fractie namen kennis van de opvatting van de bewindslieden dat zij thans van mening waren (in afwijking van het antwoord op een vraag in een eerder stadium van de discussie over de uitvoering van de vierde richtlijn van de C.D.A.-fractie ter zake) dat geen behoefte meer bestaat aan een wijziging van de wettelijke bepaling die toeziet op de samenstelling van de commissie gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid teneinde voldoende deskundigheid in de commissie op met name pensioengebied te garanderen. Zij vroegen de bewindslieden waarom het gegeven dat de organisaties die deel uitmaken van de Stichting van de arbeid het recht hebben voorstellen te doen wat betreft de te benoemen commissieleden, voldoende waarborg vormt voor de aanwezigheid van een deskundige in de commissie op het gebied van pensioenen. Tevens vroegen zij of artikel 17 tweede lid Wet gelijke behandeling mannen/vrouwen (WGB) garant staat voor het tijdig inroepen van de deskundigheid van de Verzekeringkamer.

De leden van de C.D.A.-fractie konden instemmen met de gedachte dat het de voorkeur verdient als tijdstip waarop met betrekking tot alle onderdelen van alle pensioenvoorzieningen civielrechtelijk sprake dient te zijn van gelijke behandeling te kiezen voor een tijdstip waarop ook de strafrechtelijke sanctie van toepassing wordt. Deze leden vroegen de bewindslieden welke termijn nog zal verstrijken alvorens de strafrechtelijke sanctie van toepassing kan worden en of de civielrechtelijke bepalingen, gelet op de jurisprudentie wel zolang buiten werking (zullen) kunnen blijven. Aan de andere kant is de situatie denkbaar dat de bewindslieden de opvatting huldigen dat de civielrechtelijke sanctie nog gedurende de volle overgangstijd tot 1993 buiten werking moet blijven, aan welke opvatting deze leden de vraag wilden koppelen of dan ook het

standpunt van de bewindslieden blijft dat zolang met de strafrechtelijke sanctie wordt gewacht.

De leden namen kennis van de opmerking van de bewindslieden dat ook de Verzekeringskamer in het kader van haar juridische toezicht op de pensioenfondsen «aandacht moet besteden aan bepalingen strijdig met de te stellen normen». De leden behorend tot de C.D.A.-fractie waren geïnteresseerd in de gevolgen die een dergelijke aandacht zou kunnen inhouden. Welke sancties c.q. machtsmiddelen bezit de Verzekeringskamer om die aandacht tot uitdrukking te brengen?

De leden van de C.D.A.-fractie namen kennis van het feit dat de bewindslieden voor wat betreft de a.o.w.-franchise problematiek verwezen naar het in de notitie en het schriftelijk overleg ingenomen standpunten. Daarop wilden de leden van de C.D.A.-fractie echter nog terugkomen voor wat betreft het standpunt van de regering dat «gelet op de strekking die kennelijk ten grondslag ligt aan het maken van verschil naar burgerlijke staat, verdedigbaar is dat dit objectief gerechtvaardigd is». De leden van de C.D.A.-fractie begrepen de jurisprudentie zo dat deze objectieve rechtvaardigingsgrond aanwezig werd geoordeeld in het geval dat er sprake was van een voorziening in een minimumbehoefte, daar nu was bij bovenwettelijke (ongelijke) aanvullende uitkeringen geen sprake nu dan toch altijd sprake is van een boven minimale voorziening. Vandaar dat deze leden graag een nadere beschouwing van de bewindslieden op dit punt wilden ontvangen.

De leden van de C.D.A.-fractie konden de bewindslieden niet geheel volgen waar zij stelden dat uit de uitspraak Bilka/Weber de conclusie niet voor de hand ligt om in het kader van de nationale wetgeving er zonder meer van uit te gaan dat er bij een relatief ongunstige behandeling van deeltijdwerkers sprake is van indirecte discriminatie van vrouwen, noch van de tegenovergestelde veronderstelling. Tegen de achtergrond van het Nederlandse regeringsbeleid ten aanzien van deeltijdwerk, kortweg aan te duiden als «een positief middel tot werkloosheidsbestrijding», moet het de bewindslieden duidelijk zijn dat de objectieve rechtvaardigingsgrond die in het arrest Bilka/Weber werd aangenomen, te weten het onaantrekkelijk maken van deeltijdwerk in verband met de grote organisatorische moeilijkheden voor het warenhuis, voor de Nederlandse situatie niet opgaat en dat er dus bij «relatief ongunstige behandeling van deeltijdwerkers» in principe wel sprake is van indirecte discriminatie. Derhalve lijkt het deze leden geboden om ook ten aanzien van deeltijdwerkers de opdracht tot gelijke behandeling aan te nemen, een gelijke behandeling in verhouding tot de deeltijd wel te verstaan.

De leden van de C.D.A.-fractie namen kennis van het standpunt van de bewindslieden dat geen bepaling nodig wordt geoordeeld teneinde het onmogelijk te maken dat regelingen die bepalingen bevatten in strijd met het wettelijk verbod door bestuursrechtelijke maatregelen kunnen worden goedgekeurd. Het is inderdaad zo dat als gevolg van het civielrechtelijke stelsel privaatrechtelijke rechtshandelingen in strijd met wettelijke verboden nietig zijn en dus zonder rechtsgevolg. Doorredenerend zijn dan inderdaad bestuursrechtelijke maatregelen die daarop betrekking hebben (gehad) ook zonder rechtsgevolg. Het kwam de leden van de C.D.A.-fractie toch vreemd voor dat de overheid door deze systematiek als het ware een afwachtende houding zou kunnen innemen. Het leek deze leden dat dat niet de intentie was van het richtlijn artikel. Immers in alle lidstaten kent men wel een wettelijke bepaling die rechtshandelingen in strijd met de wet nietig verklaart. In die optiek was er voor geen enkele lidstaat reden om een dergelijke bepaling in de richtlijn op te nemen. Nu dat desondanks wel is gedaan, leek het de leden van de C.D.A.-fractie dat de strekking daarvan was de betrokken overheden een eigen primaire verantwoordelijkheid op te leggen ten aanzien van bepalingen die strijdig zijn met het verbod tot gelijke behandeling. Een

eigen verantwoordelijkheid die tot uitdrukking moet worden gebracht door een bepaling dat de overheid ook niet middels bestuursrechtelijke maatregelen haar medewerking (via goedkeuring of algemeen verbindend verklaring) verleent aan verboden bepalingen op dit specifieke terrein.

Waar de bewindslieden stellen dat de «Wet betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregeling» te zijner tijd op het punt van de nabestaandenpensioenen zal worden aangepast, verwijzen zij naar het tijdstip als bedoeld in artikel III, letter a. De leden van de C.D.A.-fractie wilden hier reeds de vraag opwerpen wat de betekenis is van de uitspraak van de Centrale Raad voor Beroep ten aanzien van de AWW voor weduwnaars. Moet op grond van die jurisprudentie niet worden aangenomen dat het wettelijk stelsel op het gebied van pensioenen van nagelaten betrekkingen reeds (materieel) voldoet aan het beginsel van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen en treedt dan niet op grond van het overgangsregime van de richtlijn de situatie in dat dan ook in de niet-wettelijke (aanvullende) sociale zekerheidsregelingen op dit gebied (van de nagelaten betrekkingen) aan dat beginsel moet worden voldaan?

De leden van de P.v.d.A.-fractie stemden in met de opvatting van het kabinet dat de tenuitvoerlegging van de vierde richtlijn tot wetgeving zal moeten leiden. Hoewel zij veel voelden voor de opvatting van de NJCM dat zulks reeds zou zijn voortgevloeid uit de «tweede richtlijn» meenden zij dat het geen zin had die discussie te voeren waar wetgeving immers nu aan de orde is.

Met betrekking tot de plaats waar een en ander zou moeten worden geregeld wezen de leden van de P.v.d.A.-fractie naar de eerder gevoerde discussie met betrekking tot de wet gelijke behandeling van vrouwen en mannen in de arbeid.

Daar werd door het kabinet betoogd – en deze leden hadden daar uiteindelijk mee ingestemd – dat een aantal bepalingen met betrekking tot de gelijke behandeling in de sfeer van de arbeid in het Burgerlijk Wetboek (1637 ij) moesten worden geregeld. Hoewel ook hier het probleem kan ontstaan dat bepalingen met betrekking tot ongelijke behandeling in meerdere wetten zal moeten worden gevonden – de algemene bepalingen van het pensioen in de onderscheiden pensioenwetten, het discriminatieverbod in het BW, en in de WGB – besloten deze leden de toen gevoerde discussie niet te herhalen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie hadden niet begrepen waarom pas als moment voor strafrechtelijke sancties voor ongelijke behandeling op grond van 429 ter en quater Wetboek van Strafrecht met betrekking tot de pensioenregelingen kon worden besloten als sprake dient te zijn van gelijke behandeling van alle onderdelen van alle pensioenvoorzieningen.

Kan het kabinet nader aangeven op welke argumenten besloten is dat het niet zinvol zou zijn? En moesten deze leden begrijpen uit deze argumentatie dat het technisch gezien wel uitvoerbaar zou zijn dit wel met verschillende tijdstippen voor de verschillende (categorieën) pensioenvoorzieningen te regelen.

De kern van de wetgeving is – zo constateerden de leden van de P.v.d.A.-fractie – het verbod op directe en indirecte discriminatie. Waarom wordt in het wetsvoorstel (in artikel 2 en artikel 12b) niet gesproken over «iedere vorm van discriminatie op grond van geslacht, hetzij direct hetzij indirect, door verwijzing naar met name de echtelijke staat of de gezinssituatie» daarmee de letterlijke tekst van de bedoelde richtlijn hanterend?

In de memorie van toelichting wordt vervolgens naar de rechter verwezen als het gaat om de indirecte discriminatie. De wetgever zou alleen een beleidsmatig oordeel moeten uitspreken. Beleidsmatig zou

toch ook zijn, meenden deze leden, de vraag of er sprake is van indirecte discriminatie en zou eveneens voort moeten komen uit de wens van het kabinet bepaalde ontwikkelingen te sturen. De leden van de P.v.d.A.-fractie hoorden graag waarom het kabinet meende dat die aanleiding zich niet voordeed op het terrein van bij voorbeeld de positie van deeltijdwerkers op het pensioenterrein. Juist de wens om de «witte en grijze vlekken» op het pensioenterrein op te heffen zou bij voorbeeld hiervan een omleiding kunnen zijn meenden deze leden.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen het kabinet in dit kader ook om een meer algemene uiteenzetting, waarom naar zijn oordeel een onderscheid in franchise wel spoorde met de gelijke behandeling. Ook verzochten zij een nadere reactie op hun opvatting dat de wijziging in het ABP wel verdergaand was dan thans geregeld in andere pensioenregelingen, maar in feite ook bij het ABP nog geen sprake was van gelijke behandeling. In de ABP regeling wordt weliswaar uitgegaan van een individuele AOW-onderbouw, maar daardoor ontstaat wel de situatie dat bij een echtpaar of samenwonend stel een gat ontstaat in de totale ouderdomsvoorziening. Een paar dat samen tweemaal het wettelijk minimumloon verdient valt na pensionering terug op een inkomenn van – tezamen – één maal het wettelijke minimumloon.

Het ABP geeft weliswaar een toeslag indien beiden bij het ABP verzekerd waren maar ook dan ontstaat in het bovengenoemde voorbeeld nog een «gat» van 0.6 maal het minimumloon.

De leden van de P.v.d.A.-fractie meenden dat het een vorm van indirecte discriminatie was dat het inkomen van tweeverdieners zoveel sterker terugvalt dan dat van een alleenverdienersechtpaar.

De uitsluiting van het ABP van artikel 12b leek deze leden dan ook niet volledig correct. Immers, de wijzigingen van het ABP zijn nooit getoetst aan de uitgangspunten van de vierde richtlijn. Zij vroegen voorts of ambtenaren op dit punt naar de Commissie gelijke behandeling stappen. De leden van de P.v.d.A. pleitten ervoor dat ook bij het ABP een gelijkwaardige franchiseregeling tot stand zou komen die dan als voorbeeld zou kunnen dienen voor de andere pensioenfondsen, wanneer (na 1993) de paraplubepaling niet meer geldig kan zijn.

De leden van de P.v.d.A.-fractie constateerden verder dat het kabinet de actieve opdracht, voortvloeiend uit de richtlijn, om een verbod te regelen op de mogelijkheid discriminerende bepalingen algemeen verbindend te verklaren in passieve zin heeft opgevat.

Zij merkten op dat zij al eerder hadden gepleit om een actievere benutting van mogelijkheden, met name van het niet algemeen verbindend verklaren voor bepalingen in de c.a.o. die strijdig geacht kunnen worden met het uitgangspunt van de gelijke behandeling.

Het mag dan zo zijn dat dergelijke bestuursrechtelijke maatregelen geen rechtsgevolg hebben; zeker is wel dat wanneer discriminerende bepalingen in een c.a.o. zouden staan en die wél algemeen verbindend zouden worden verklaard, het beeld wordt versterkt dat dergelijke bepalingen zouden mogen en betrokkenen daarmee gede-activeerd kunnen worden waar het gaat om het inroepen van de nietigheid.

De leden van de D66-fractie constateerden dat momenteel vrouwen in verschillende pensioenregelingen worden achtergesteld, bij voorbeeld door uitsluiting, leeftijdsbepalingen, premieberekening en/of uitkeringsrechten. Daarnaast komen andere vormen van achterstelling van groepen pensioenverzekerden voor, zoals ten aanzien van alleenstaanden, ongehuwd samenwonenden, deeltijdwerkers en pensioenbreukslachtoffers. Enkele van deze laatste vormen van achterstelling kunnen wellicht worden beschouwd als indirecte discriminatie van vrouwen, maar dat geldt niet voor al deze vormen van achterstelling. Naar de mening van de leden van de fractie van D66 is daarom de invoering van een wettelijke

regeling vereist waarin het principe van de gelijke behandeling in het algemeen voor alle groepen verzekerden binnen een pensioenfonds wordt vastgelegd, ongeacht geslacht, burgerlijke staat, aantal werkuren of de aard van het deelnemerschap. Aangezien het hierbij niet alleen om een discriminatieverbod van vrouwen gaat, kan deze algemene verplichting voor de gelijke behandeling van alle groepen pensioenverzekerden in feite moeilijk worden verwezenlijkt door aanvulling van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Eerder zou daarbij kunnen worden gedacht aan opnemng van deze algemene verplichting in een meer algemeen geldende wet gelijke behandeling met een doorvertaling naar de Pensioen- en spaarfondsenwet. Nu een dergelijke wet momenteel nog niet bestaat is het in ieder geval, naar de mening van deze leden, gewenst de verplichting tot gelijke behandeling voor pensioenverzekerden via de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen zo ver mogelijk uit te breiden. In dit verband spraken zij gaarne hun waardering uit voor het feit dat het wetsvoorstel verder gaat dan de vierde EG-richtlijn met betrekking tot de zogenaamde facultatieve bepalingen in een pensioenregeling. De richtlijn zondert deze expliciet uit. Het wetsvoorstel brengt ze wel onder de wettelijke gelijkheidsnorm. Dat is van grote betekenis, met name wanneer in navolging van de Emancipatieraad het verplichte karakter aan de opbouw van een nabestaandenpensioen (weduwepensioen) wordt ontnomen door deze om te zetten in een facultatieve mogelijkheid.

De leden van de fractie van D66 onderschreven de opvatting van de Raad van State dat het wel degelijk duidelijk is dat belanghebbenden de mogelijkheid hebben een beroep te doen op artikel 119 van het EEG-verdrag dat de gelijke beloning voor mannen en vrouwen voor gelijke arbeid voorschrijft. Verscheidene rechterlijke uitspraken tonen dit volgens hen aan. De pensioeninstellingen lopen daarom, volgens deze leden, ernstige financiële risico's wanneer zij zich bij hun aanpassingen beperken tot de verplichtingen uit dit wetsvoorstel van de regering, met name ook omdat de effecten van de voorzieningen voor nagelaten betrekkingen bij de beoordeling van de gelijke behandeling in het wetsvoorstel nog zijn uitgezonderd. Het feit dat de vierde richtlijn deze uitzondering toestaat, doet aan dit risico niets af. Hier komt nog bij, zo vervolgend deze leden hun betoog, dat de inhoud van de aanvullende pensioenregelingen over enige tijd eveneens moet gaan voldoen aan de nieuwe zogenaamde voltooiingsrichtlijn van de Europese gemeenschap. Deze richtlijn heeft, naast gelijke behandeling, tot doel het bevorderen van de individualisering van de aanspraken als alternatief voor de uitbreiding van de afgeleide rechten. Hiermee wordt beoogd de pensioenaanspraken niet langer afhankelijk te laten zijn van het bestaan van juridische banden tussen echtgenoten en dus ook niet meer van de wisselvalligheden die die banden kunnen vertonen. De voltooiingsrichtlijn heeft met name ook betrekking op de effecten van eventuele voorzieningen voor nagelaten betrekkingen. In verband met de rechtstreekse werking van artikel 119 van het EEG-verdrag en de strekking van de nieuwe voltooiingsrichtlijn stelden de leden van de fractie van D66 voor bij de wetgeving nu reeds volledig rekening te houden met de verplichting tot gelijke beloning voor mannen en vrouwen, inclusief alle pensioenaanspraken. Daarnaast is naar hun oordeel bij voorbeeld ook toetsing aan artikel 26 van het Bupo-verdrag op zijn plaats. Als gevolg daarvan zijn deze leden van mening dat de uitzondering voor de effecten van eventuele voorzieningen voor nagelaten betrekkingen behoren te vervallen. Hiervoor gelden naar hun mening onderstaande argumenten:

1. Voor de betrokken rechthebbenden moet terwille van de rechtszekerheid zekerheid worden gegeven over de aard en omvang van de in de komende jaren op te bouwen pensioenaanspraken; hierover mag geen onduidelijkheid bestaan.

2. Als gevolg van de rechtstreekse werking van artikel 119 van het EEG-verdrag kunnen de pensioenfondsen en verzekeraars als gevolg van procedures door zich benadeeld voelende vrouwen voor onverwachte pensioenaanspraken komen te staan.

3. Het is de vraag of deze voorlopige uitzondering na de uitspraak van de Centrale Raad van Beroep van 7 december 1988 over de AWW nog wel houdbaar is, omdat artikel 26 van het Bupo-verdrag de overheid in het algemeen de plicht oplegt gelijke bescherming voor de wet te bieden, ongeacht sexe.

4. Op grond van de voltooiingsrichtlijn moeten de pensioenregelingen over enige jaren toch voldoen aan het beginsel van gelijke behandeling met inbegrip van eventuele voorzieningen voor nabestaanden. Het is ongewenst de pensioenregelingen binnen een beperkte periode met meerdere belangrijke wijzigingen te belasten; het verdient aanbeveling de vereiste structurele aanpassingen zoveel mogelijk tegelijkertijd in onderlinge samenhang tot stand te brengen.

Volgens de bewindslieden zou de Pensioen- en spaarfondsenwet (PSW) niet geschikt zijn voor voorschriften tot gelijke behandeling, omdat deze wet zich gezien zijn technische en procedurele opzet niet goed leent voor een tamelijk inhoudelijke regeling. De leden van de fractie van D66 zijn het niet eens met deze visie. Zij beschouwen het vastleggen van het principe van gelijke behandeling voor alle groepen verzekerden binnen een pensioenfonds (waaronder dus ook van mannen en vrouwen) helemaal niet als een «tamelijk inhoudelijke regeling». Het gaat hier om het wettelijk vastleggen van een kwaliteitsvereiste, een randvoorwaarde waaraan alle pensioenregelingen moeten voldoen. Hiervoor leent de PSW zich, naar hun opvatting, uitstekend. In de PSW zou een onverkort verbod van specifieke directe vormen van ongelijke behandeling kunnen worden opgenomen, waaronder die uit artikel 6 van de richtlijn. Tevens zou met betrekking tot specifieke vormen van indirecte ongelijke behandeling, zoals bij deeltijdwerkers, een bepaling kunnen worden opgenomen die deze specifieke vormen in principe verbiedt, maar waarbij een uitzonderingsclausule bestaat indien en voorzover er een objectieve rechtvaardigingsgrond wordt aangevoerd door de tegenpartij (dat wil zeggen omgekeerde bewijslast). Aan een dergelijke bepaling is, naar het oordeel van deze leden, behoefte omdat het verbod van indirect onderscheid nog grote onduidelijkheid oplevert. Is uitsluiting van deeltijders of flexwerkers wel of niet verboden? Zijn verschillende franchises voor ongehuwden en gehuwden toegestaan of niet? Volgens deze leden zou het hanteren van één franchise, ongeacht burgerlijke staat, dienen te worden voorgeschreven. In overeenstemming met het Beleidsplan Emancipatie behoren vrouwelijke werknemers, die nog niet volledig aan het arbeidsproces kunnen deelnemen, toch zoveel mogelijk eigen pensioen op te bouwen en niet aangewezen te blijven op afgeleide pensioenen. Zou dit niet een aanleiding kunnen zijn – zo vroegen deze leden – om tot een zekere sturing te besluiten en bij voorbeeld uitsluiting van deeltijders en flexwerkers en het achterwege laten van indexering van circuitverlaters bij pensioenbreuk te verbieden?

Voorts behoort, volgens deze leden, overwogen te worden in artikel 2, eerste lid, PSW een bepaling op te nemen op grond waarvan pensioen-toezeggingen door de werkgever die in strijd zijn met het beginsel van gelijke behandeling, zonder rechtsgevolg blijven zodat ook bij aanvaarding daarvan door de werknemer geen rechtsgeldige pensioen-overeenkomst ontstaat. Tenslotte vroegen deze leden zich af of het geen aanbeveling verdient in artikel 7 PSW een bepaling op te nemen op grond waarvan bepalingen in statuten en reglementen die in strijd zijn met het beginsel van gelijke behandeling onverbindend zijn voor betrokkenen.

De leden van de fractie van D66 gaven de bewindslieden in

overweging om als uitvloeisel van artikel 119 van het EEG-verdrag en de vierde richtlijn artikel 1, sub e, van de Wet gelijk loon te wijzigen, zodat ook pensioenuitkeringen en -aanspraken onder het loonbegrip gaan vallen. Ook de Wet op de collectieve arbeidsovereenkomst komt naar hun mening voor aanvulling in aanmerking, omdat artikel 7, sub a, van de vierde richtlijn de verplichting bevat tot het nemen van verbodsmaatregelen mede betreffende bepalingen in wettelijke verplichte c.a.o.'s. In artikel 1, derde lid, zou kunnen worden bepaald dat afspraken met betrekking tot collectieve pensioenregelingen die in strijd zijn met het beginsel van gelijke behandeling, nietig zijn. Iets dergelijks geldt, volgens deze leden, ten aanzien van de Wet op het algemeen verbindend en het onverbindend verklaren van bepalingen van collectieve arbeidsovereenkomsten, waarin als gevolg van artikel 7, sub b, van de vierde richtlijn een verbod behoort te worden opgenomen tot algemeen verbindendverklaring van een c.a.o. waarin ongelijke behandeling met betrekking tot pensioenzaken voorkomt.

De leden van de fractie van D66 ontvingen graag nog antwoord op de volgende vragen:

Kan een overzicht van jurisprudentie van het Europees Hof c.q. van bij het Hof aanhangig gemaakte zaken worden gegeven die betrekking hebben op het door de richtlijn bestreken terrein? In hoeverre heeft het Hof de uitspraak van Bilka-Kaufhaus/Weber (13 mei 1986) verder verduidelijkt?

Welke gevolgen hebben de uitspraken van de Centrale Raad van Beroep dd. 7 december 1988 inzake de AWW volgens de regering voor de Pensioen- en spaarfondsenwet, die slechts bescherming biedt voor weduwen en niet voor weduwnaars?

Kan worden toegezegd dat adequaat en snel zal worden gereageerd als blijkt dat de advisering van de Commissie gelijke behandeling meer dan marginale tijd en ondersteuning door het bureau vergt?

Het begrip indirecte discriminatie speelt volgens de leden van de S.G.P.-fractie in de discussie rond de pensioenen een belangrijke rol. De regering is van mening dat zij zelf niet hoeft te beoordelen of een regeling als indirect discriminerend moet worden aangemerkt; dat doet de rechter wel. Deze leden vonden dat een te passief standpunt. Van de regering kan gevraagd worden op welke punten zij onderscheid tussen man en vrouw, bij voorbeeld op grond van leeftijdsverwachting, zwangerschap, deeltijdwerk, gerechtvaardigd vindt. Het afwachten van rechterlijke beslissingen kan soms tot verrassende uitkomsten leiden. Kunnen die voor een deel door de politiek voorkomen worden?

Als een van de voorbeelden van indirecte discriminatie is genoemd de «entree-leeftijd» bij pensioenen van 25 jaar. Die leeftijd van 25 jaar is gebaseerd op een pensioenopbouw van 40 jaar. Inmiddels neemt het aantal mensen dat tot het 65ste jaar blijft doorwerken sterk af. Is dat geen reden (in ieder geval een betere dan het argument van indirecte discriminatie) te overwegen de «entree-leeftijd» te verlagen, c.q. variabel te stellen? Zijn er in de praktijk mogelijkheden daartoe? Welke bezwaren kleven daaraan voor de pensioenfondsen?

Een van de belangrijkste gevolgen van deze richtlijn zal te zijner tijd zijn de gelijke behandeling van nabestaanden, aldus het lid van de G.P.V.-fractie. De Wet betreffende verplichte deelneming in een beroepspensioenregeling zal op dit punt worden aangepast op een nader bij wet te bepalen tijdstip. Hoe verhoudt zich dit tot de mededeling elders in de memorie van toelichting (blz. 4) dat het kabinet zich voorstelt als tijdstip waarom met betrekking tot alle onderdelen van alle pensioenvoorzieningen sprake dient te zijn van gelijke behandeling te kiezen het tijdstip waarop ook de strafrechtelijke sanctie van toepassing

wordt? Aan welke termijn denkt het kabinet dan? Heeft het hierbij ook overwogen dat rechterlijke instanties een groot ongeduld ten toon spreiden ten aanzien van het tempo waarin de Nederlandse wetgever het beginsel van gelijke behandeling vorm geeft in het stelsel van sociale zekerheid?

3. Dereguleringsaspecten

De bewindslieden geven aan zo spraken de leden van de C.D.A.-fractie dat voor wat betreft de financiële gevolgen voor de collectieve uitgaven de richtlijn en dus deze wet voornamelijk gevolgen heeft voor de pensioenregelingen in de gesubsidieerde en gepremieerde sector. Hierover waren bij deze leden een tweetal vragen gerezen. In de eerste plaats vroegen zij de bewindslieden waarom niet ook financiële gevolgen werden verwacht voor overheidssector (met name dus voor de ambtelijke pensioenregelingen zelf). Aanpassing van pensioenregelingen op het punt van het nabestaandenpensioen worden veelal terughoudend tegemoetgetreden in verband met de financiële consequenties, is dat in dit kader anders? In de tweede plaats vroegen zij om een meer uitgewerkte cijfermatige onderbouwing van de (aangeduide) financiële gevolgen.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen of onderscheid naar voltijd en deeltijdwerknemers niet juist bij eerdere arresten in het Europese Hof als discriminerend waren aangemerkt (bij voorbeeld Bilka/Weber). Kan nader worden aangegeven op grond waarvan het kabinet meent dat het nog onzeker is of hier van indirecte discriminatie sprake zou zijn.

De leden van de P.v.d.A.-fractie verwezen met betrekking tot de geleidelijke invoering naar hun eerdere opmerkingen inzake de uitspraken in de Centrale Raad met betrekking tot de AWW.

4. Artikelen

Artikel I, onderdeel A

Houdt het schrappen van de uitzondering inzake uitkeringen of aanspraken ingevolge pensioenregelingen uit artikel 1637ij, lid 1, BW in dat met onmiddellijke ingang gelijke behandeling op dit punt in werking treedt, zo vroegen de leden van de C.D.A.-fractie. Waar de bewindslieden aangeven dat steeds de meest gerede partij moet worden aangesproken op het beginsel van de gelijke behandeling, vroegen de leden van de C.D.A.-fractie wanneer de werkgever en wanneer het pensioenfonds dient te worden aangesproken. Is het pensioenfonds bij voorbeeld reeds voor het uitkeringsstadium als partij voor de werknemer aan te merken?

De leden van de fractie van D66 zouden graag meer duidelijkheid krijgen over de vraag in welke gevallen de werkgever c.q. de uitvoerder van de regeling kan worden aangesproken op eventuele discriminatie. Duidelijkheid is naar hun mening belangrijk, omdat in verband met vragen van ontvankelijkheid de werkdruk van de rechterlijke macht aanzienlijk zou kunnen toenemen.

Deze leden namen aan dat met dit onderdeel mede uitvoering wordt gegeven aan artikel 6, eerste lid, onder j, van de richtlijn, handelende over de garantie op het behoud van het recht op uitgestelde prestaties wanneer de aangeslotene de regeling verlaat. Deelt de regering de opvatting dat bij afkoop of overdracht de norm van gelijke behandeling inhoudt dat de deelnemer ongeacht sexe bij de volgende werkgever vergelijkbare pensioenaanspraken kan verkrijgen als hij of zij achterlaat?

Artikel II, onderdeel A

Waar de bewindslieden aangeven dat ambtelijke pensioenregelingen onder de werkingssfeer van de derde richtlijn vallen, vroegen de leden van de C.D.A.-fractie waarom dan in deze pensioenregelingen wel ten aanzien van het nabestaandepensioen uitzonderingen kunnen blijven bestaan. Onder het regime van de derde richtlijn is dat niet toegestaan. Voor wat dit onderdeel betreft grijpen naar de uitzonderingsbepaling in de vierde richtlijn kan derhalve ook moeilijk omdat het zoals de bewindslieden zelf aangeven gaat om een regeling die door de vorm waarin hij is gegoten (wettelijke regeling) valt onder de derde en niet onder de vierde richtlijn.

Artikel II, onderdeel B

De leden van de fractie van D66 vroegen of het wel juist is in artikel 2 van de Wet gelijke behandeling van mannen en vrouwen de pensioenaanspraken uit te zonderen, waardoor een aparte regeling in (paragraaf 3 van) de wet nodig wordt. Deze leden kwamen op die aparte regeling nog terug.

Artikel II, onderdeel C

Een voorkeursbehandeling in pensioenregelingen teneinde achterstandssituaties voor vrouwen die in het verleden zijn ontstaan, door gerichte maatregelen ongedaan te maken achten de bewindslieden een goede zaak zo spraken de leden van de C.D.A.-fractie. Vandaar dat zij een bepaling opnemen die deze handelwijze rechtvaardigt. Deze leden wilden graag meer weten omtrent de mogelijkheden waaraan gedacht zou kunnen om wat aan die achterstandssituaties (van bij voorbeeld herintredende vrouwen) te doen.

De leden van de fractie van D66 vroegen de bewindslieden of zij bereid zijn nader onderzoek te bevorderen waarin de mogelijkheden tot voorkeursbehandeling in de pensioensfeer worden geïnventariseerd.

Het lid van de G.P.V.-fractie was in het algemeen niet gecharmeerd van wettelijk gelegitimeerde voorkeursbehandeling. De richtlijn verplicht hier ook niet toe. De zin van een dergelijke behandeling bij de onderhavige materie ontging hem. De voorkeursbehandeling wordt gemotiveerd met een verwijzing naar de achterstelling van vrouwen in pensioenregelingen in het verleden. Een voorkeursbehandeling zal misschien enig effect hebben voor toekomstige generaties gepensioneerde vrouwen, maar daarmee wordt de achterstelling van in het verleden en thans reeds gepensioneerde vrouwen niet goed gemaakt. Is een voorkeursbehandeling niet altijd ingegeven door de wens de arbeidsmarktpositie van vrouwen te verbeteren? Dat is in geval van pensionering toch geheel niet aan de orde?

Artikel II, onderdeel E (artikel 12a)

De bewindslieden geven aan er voorkeur voor te hebben om te spreken van «pensioenvoorziening» in plaats van «pensioenregeling» aldus de leden van de C.D.A.-fractie. Bij de motivering van deze voorkeur verwijzen zij hoofdzakelijk naar het streven mogelijke misverstanden te willen vermijden met betrekking tot de wijze waarop een pensioenvoorziening tot stand moet komen om onder de werkingssfeer van de wet te vallen en de kring van personen waarop de wet van toepassing is. De

leden van de C.D.A.-fractie konden zich vinden in deze voorkeur, doch zij konden nog niet geheel overzien op welke pensioenprestaties de wet als gevolg van deze terminologie van toepassing zou worden en waar de Nederlandse wet verder gaat dan waartoe de richtlijn verplicht en wat daarvan de gevolgen zouden kunnen zijn voor de betrokkenen. Graag ontvangen zij deze nadere informatie alsnog.

Artikel II, onderdeel E (artikel 12b)

De leden van de C.D.A.-fractie vroegen de bewindslieden of het op grond van het geïntroduceerde wettelijk stelsel de bedoeling was dat de (toekomstige) pensioengerechtigde zich t.a.t. richt tot het betreffende pensioenfonds of dat er ook omstandigheden denkbaar zijn waarin de werkgever de aan te spreken figuur is.

Artikel II, onderdeel E (artikel 12c)

De leden van de fractie van D66 hadden ernstige bezwaren tegen de inhoud van dit artikel.

Allereerst achten zij het onjuist om verschillende in actuariële berekeningen bij de beoordeling van de gelijke behandeling buiten beschouwing te laten. Deze passage heeft speciaal betrekking op het gebruik van sterftetafels voor de berekening van de contante waarde van de pensioenaanspraken. Als gevolg van het hanteren van andere sterftetafels voor vrouwen dan voor mannen kunnen verschillen in premiehoogte en uitkeringsniveau ontstaan. Bezwaren hiertegen zijn in verschillende Europese landen bij de behandeling van de ontwerp-richtlijn naar voren gebracht. Gelijke behandeling houdt naar de mening van deze leden in dat per pensioenregeling unisex-sterftetafels worden gehanteerd. Dit zou ook voorgeschreven behoren te worden. Er bestaan volgens deze leden geen steekhoudende argumenten om afwijkingen hiervan toe te staan.

De leden van de fractie van D66 hebben als gevolg hiervan ook bezwaren tegen de onderdelen a en b van artikel 12c. Gelijke behandeling van pensioenverzekerden bestaat in hun ogen pas als zowel de werknemerspremies als de werkgeverspremies en dus de totale pensioenkosten in gelijke omstandigheden gelijk zijn, evenals de totale waarde van de pensioenaanspraken. Dit houdt in dat de pensioenkosten en de waarde van de pensioenaanspraken onafhankelijk zijn van geslacht en burgerlijke staat. Op die grond achten zij het onjuist dat volgens de huidige redactie van artikel 12c bij eindloonstelsels de hoogte van de werkgeverspremie buiten beschouwing mag worden gelaten. Naar hun mening ontstaat hierdoor een vorm van (indirecte) discriminatie, omdat nu in elk geval bij eindloonregelingen een ongehuwde vrouw voor de werkgever duurder is dan een ongehuwde man in overigens gelijke omstandigheden. Voorts vonden zij het onjuist dat volgens dit artikel bij gelijke geldelijke bijdrage van de werkgever verschillende niveau's van pensioenaanspraken mogelijk zijn. Deze leden betwijfelden of deze door de vierde richtlijn toegestane uitzonderingen op de gelijke behandeling bij het Europese Hof een toetsing aan artikel 119 van het EEG-verdrag zal doorstaan.

Uitgaande van de gedachte dat gelijke behandeling behoort te leiden tot gelijke pensioenkosten en gelijke waarde van de pensioenaanspraken zijn deze leden er voorstander van dat ten aanzien van de inhoud van de pensioenaanspraken keuzemogelijkheden worden geopend. Met name zou hierbij de verplichting voor gehuwde mannen om rechten op een weduwepensioen op te bouwen in overeenstemming met de opvattingen van de Emancipatieraad behoren te vervallen. In deze opzet zal iedere werknemer of werkneemster – gehuwd of ongehuwd – het recht krijgen om een bepaald deel van de pensioenpremie volgens individuele keuze

aan te wenden, hetzij voor een nabestaandenpensioen, hetzij voor een verhoging van het persoonlijke ouderdomspensioen, hetzij voor een vroegere (flexibele) pensionering. De waarde van deze pensioenpakketten moet daarbij gelijk zijn. Hierdoor wordt tevens ongelijke behandeling naar burgerlijke staat en met name de achterstelling van alleenstaanden beëindigd.

Het lid van de G.P.V.-fractie onderschreef het standpunt van het kabinet in dezen, dat het mogelijk moet blijven op actuariële gronden tot vaststelling van afwijkende premiepercentage gekomen moet kunnen worden. Wel vroeg hij nog eens duidelijk uiteen te zetten waarom dit niet hoeft te leiden tot een verstoring van de concurrentieverhoudingen tussen mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt.

Artikel II, onderdeel E (artikel 12d)

De leden van de C.D.A.-fractie vonden het probleem van de voortzetting van de pensioenopbouw tijdens periodes van «ongewilde» non-activiteit ernstig. Zij vonden de opmerking van de bewindslieden dat: «verreweg de meeste voorzieningen een voortzetting tijdens arbeidsongeschiktheid kennen», en dat «Voor het geval daarvan sprake is, arbeidsongeschiktheid wegens zwangerschap of bevalling in de regel niet uitgesloten is.», geen recht doen aan de ernst van dit probleem. Zij konden de conclusie van de bewindslieden dat «een bepaling als vervat in het voorgestelde tweede lid van artikel 2 ons daarom overbodig voorkomt» op grond van deze redering niet delen.

Deze uitleg doet vermoeden dat het a. voorkomt dat tijdens arbeidsongeschiktheid de pensioenopbouw niet voort gaat en dat het b. voorkomt dat zo tijdens arbeidsongeschiktheid die pensioenopbouw wel voort loopt zwangerschaps- en bevallingsafwezigheid daarvan zijn uitgesloten. Voor een nadere standpuntbepaling verzochten deze leden om meer inzicht in de op dit gebied functionerende afspraken. Tevens wilden zij een beschouwing van de bewindslieden gewijd zien aan de situatie die intreedt indien er aanvullende voorzieningen komen op een wettelijk ouderschapsverlof.

De leden van de fractie van D66 vroegen de bewindslieden of het niet in de rede ligt om, nu in wetsvoorstel 19 908 het ontslagverbod in verband met zwangerschap is verscherpt, ook uitsluiting door arbeidsongeschiktheid wegens zwangerschap en bevalling te verbieden, ook al komt dit weinig voor.

Artikel III

De leden van de C.D.A.-fractie waren reeds in het algemene gedeelte ingegaan op de overgangsproblematiek. Voor wat betreft het overgangsregime met betrekking tot de pensioenen rijst de vraag of 1 januari 1993 ook kan gelden voor die pensioenonderdelen die kunnen worden aangemerkt als «arbeidsvoorwaarden».

Voor wat de nabestaandenpensioenen rijst de vraag wat de betekenis is van de uitspraak van de CRvB in de AWW zaken en tevens wat de positie is van de ambtenarenpensioenen.

De leden van de C.D.A.-fractie konden instemmen met het overgangsregime met betrekking tot de keuze-optie voor wat de pensioenleeftijd voor vrouwen betreft die voor 31 juli 1986 de 50-jarige leeftijd hebben bereikt. Zij vroegen alleen nog naar de reden voor de keus van de grensdatum van 31 juli 1986. Tevens vroegen zij wanneer de betrokkenen de keuze voor pensionering op 60- dan wel 65-jarige leeftijd geacht worden te maken.

De leden van de P.v.d.A.-fractie vroegen hoe een overgangsbepaling ter zake van het nabestaande pensioen in artikel III onder a) houdbaar geacht kan worden gezien het Bupo-verdrag en de uitspraak van de Centrale Raad met betrekking tot de AWW.

Het leek de leden van de P.v.d.A.-fractie in beginsel verstandig dat daar waar een beroep wordt gedaan op een uitzonderingspositie voor een bepaalde groep – in dit geval vrouwen boven een bepaalde leeftijd – dit uitdrukkelijk wordt opgenomen in de wet.

Dit laat onverlet hun vraag of de richtlijn voldoende ruimte biedt een dergelijke uitzondering te regelen. Ook vroegen de leden van de P.v.d.A.-fractie hoe een dergelijke overgangsregeling zou uitwerken wanneer bepaalde verbeteringen in de pensioenregeling worden aangebracht. Kan een beroep op de uitzonderingsbepaling later leiden tot een onthouden van een gunstiger beding voor de betrokkenen?

Ten slotte vroegen de leden van de V.V.D.-fractie hoe de datum van 1 januari 1993, wanneer er uit deze wet de eerste verplichtingen zullen voortvloeien, zich verhoudt tot de uitspraken van de Centrale Raad van Beroep, inzake de toekenning van weduwnaarspensioenen krachtens de AWW.

De leden van de fractie van D66 hadden begrip voor de uitzondering van vrouwen ouder dan 50 jaar in deze overgangsregeling (onderdeel b). Ze vroegen zich echter af of dit weer niet leidt tot problemen in verband met achterstelling van mannen boven de 50 jaar?

Het bepaalde onder c laat de mogelijkheid open dat pensioenregelingen eventuele compensaties voor eerdere ongelijke behandeling, zoals versnelde pensioenopbouw bij een hogere toetredingsleeftijd of een lagere pensioenleeftijd, met terugwerkende kracht ongedaan maken. In zulke gevallen worden de pensioenaanspraken van vrouwen met terugwerkende kracht verlaagd, terwijl die van mannen ongewijzigd blijven. Naar de mening van de leden van de fractie van D66 is dat ongewenst. Zij vroegen de bewindslieden daarom een toevoeging in de wet op te nemen die dit verhindert.

Het lid van de G.P.V.-fractie stemde in met een overgangsregeling die er in voorziet dat legitieme verwachtingen van vrouwen met betrekking tot een lagere pensioenleeftijd niet worden beschaamd. Hij zag echter niet in waarom die overgangsregeling zo benepen moest zijn door 31 juli 1986 als fatale datum te hanteren. Een latere datum waarop het nieuwe regime gaat gelden voor vrouwen vanaf 50 jaar is toch ook alleszins te verdedigen?

De voorzitter van de commissie,
Wolters

De griffier van de commissie,
Van der Windt